

Felinoterapia w usprawnianiu pacjentów onkologicznych

*Daria Sawaryn

Wydział Turystyki i Nauk o Zdrowiu, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Rzeszów
Kierownik Wydziału: prof. dr hab. Stanisław Wołowicz

THERAPY CAT IN IMPROVING PATIENTS' TREATING ONCOLOGY DISEASES

Summary

Introduction. Animal therapy or otherwise assisted therapy is a method of therapy and education involving accordingly prepared animals. Therapy cat or therapy with the help of the cat becomes an important element in therapy and one of the essential methods for improvement of both children and adults. Therapy cat is one way animaloterapii, in which the role of the therapist fully cat animal. The name comes from a combination of the Latin words *felis* – the cat and the Greek *therapeia* – therapy. Therapy cat used to improve the elderly, infirm and disabled and the physically and mentally handicapped children.

Aim. Main purpose of the material research is to present one of the animal therapy's methods (felinotherapy) and show its impact in improving process among oncological patients.

Material and methods. In the material research of the 25 patients were treating oncological diseases, who have participated in the feline therapy individually or in groups. Patients stayed in the hospice cancer of St. Christopher in Warsaw. Therapy cat was conducted by staff and volunteers of the Foundation "Together easier".

Conclusions. Patients interviewed using a questionnaire survey. Patients reported feeling after class rest and relaxation. Some patients found that treatment with a cat motivates them to further treatment.

Key words: assisted therapy, patient therapy cat, animal therapy, oncology

WSTĘP

Już od wieków wiadomo, iż kontakt ze zwierzęciem doskonale wpływa na zdrowie fizyczne oraz psychiczne. Mogą to potwierdzić liczne wyniki badań dostępne w dotychczasowej literaturze. Zwierzęta uczą bliskości, pomagają nawiązywać kontakty z innymi posiadaczami zwierząt, uczą okazywania emocji, pomagają znosić samotność, chorobę i odizolowanie. Udowodniono również, że towarzystwo zwierząt przyspiesza rekonwalescencję po chorobie, uspokaja osoby zestresowane, nadpobudliwe, a jednocześnie zwierzęta potrafią pobudzić do aktywności osoby cierpiące na depresję bądź apatię.

Felinoterapia to jedna z metod animaloterapii, w której rolę zwierzęcego terapeuty pełni kot. Nazwa pochodzi z połączenia łacińskiego słowa *felis* – „kot” oraz greckiego *therapeia* – „terapia”. Felinoterapię stosuje się w usprawnianiu osób starszych, niedołączonych i niepełnosprawnych oraz niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie dzieci. Kontakt z kotem wywiera pozytywny wpływ na psychikę, wyraźnie poprawia samopoczucie, obniża poziom lęku, a także przełamuje bariery u osób, które boją się zwierząt. Terapia odbywa się głównie w domach spokojnej starości, hospicjach, szpitalach i zakładach penitencjarnych. Koty odgrywają tam ogromną rolę integracyjną. Stają się obiektem zainteresowań, tematem rozmów i troski.

Koty sprawdzają się świetnie przy rehabilitacji osób ociemniałych jako pomocnicy zajęć edukacyjnych i wychowawczych. Wykorzystywane są także do resocjalizacji w ośrodkach poprawczych oraz w więzieniach (1).

Wizyty kotów szczególną rolę odgrywają w przypadku osób chorych na SM, chorobę Alzheimera, Parkinsona oraz choroby reumatyczne. Terapia kotem w przypadku osób cierpiących na chorobę Parkinsona polega głównie na głaskaniu, przytulaniu, zabawie z kotem, zabiegach pielęgnacyjnych przy kocie, ćwiczeniach logopedycznych, rozmowie z wolontariuszem bądź z właścicielem zwierzęcia. W przypadku chorób reumatyczny nieodzownym elementem jest ruch. Podobnie jak przy chorobie Parkinsona, głównym zadaniem felinoterapii jest bezpośredni kontakt ze zwierzęciem i zabawa z nim. Zajęcia głównie polegają na regularnym pobudzaniu stawów, ruchów kończynami, rozgrzewaniu bolących miejsc. Chorzy na Alzheimera na każdym etapie choroby powinni odczuwać wsparcie najbliższych osób. Należy zapewnić im bezpieczeństwo emocjonalne, które oddali w znacznym stopniu widmo degradacji społecznej. Podczas terapii z pacjentami należy starać się zapewnić im maksymalnie proste środowisko. Jasne komunikaty, literowe oznaczenie przedmiotów, wytyczenie rytualnego rytmu dnia powodują spadek napięcia psychicznego

chorych. Spotkania z kotem uczą prostych, stereotypowych zachowań, np. czesanie kota, dawanie mu jedzenia, sprzątnięcie kuwety. Zadaniem kota jest również integrowanie pacjentów między sobą, zmniejszenie lęku i zaburzeń zachowania. Do terapii osób ze stwardnieniem rozsianym używa się głównie myszek na sznurku i papierowych kulek robionych przez pacjentów. Ćwiczenia polegają na karmieniu kota oraz rzucaniu mu zabawek (2).

Oddzielną grupą, którą zajmuje się felinoterapia, są dzieci cierpiące na autyzm, zespół Retta, zespół Aspergera, ADHD oraz porażenie mózgowe. Dzieci autystyczne mają wiele problemów w relacjach społecznych, dlatego też większość terapeutycznych działań ukierunkowanych jest na rozwój społecznego komunikowania się, ale również na naukę samodzielności i samoobsługi, poprawę motoryki, percepcji i funkcji poznawczych. W zajęcia z kotem wplata się różnego rodzaju zabawy, aby terapia stała się interesującą formą dla dziecka. Ważne jest, aby zajęcia dopasować indywidualnie do każdego dziecka, jego możliwości koncentracji. Na tempo zajęć wpływ mają również rodzice, ponieważ bez ich współudziału trudno jest uzyskać efekty terapeutyczne. Felinoterapia w przypadku autyzmu przynosi doskonałe efekty w terapii integracji sensorycznej. Nawiązanie kontaktu dotykowego z kotem jest kolejnym krokiem do wejścia w autystyczny świat dziecka. Zajęcia pielęgnacyjne kota i przeniesienie tych zabiegów na dziecko pomaga w nauce samoobsługi. Jednak cały proces felinoterapii jest wieloetapowy i wymaga cierpliwości od terapeuty, rodziców, a także samego kota (3).

CEL PRACY

Celem pracy jest przedstawienie jednej z metod animaloterapii (felinoterapii) oraz ukazanie jej oddziaływania w usprawnianiu pacjentów onkologicznych.

MATERIAŁ I METODY

Badanie zostało przeprowadzone w okresie od stycznia do marca 2011 roku wśród pacjentów hospicjum onkologicznego św. Krzysztofa w Warszawie. W badaniu uczestniczyło 25 pacjentów.

Badanie zostało przeprowadzone metodą ankietową. Kwestionariusz ankiety został wybrany jako najlepszy sposób uzyskania informacji. Było ono całkowicie dobrowolne i anonimowe. Ankiety były wypełniane samodzielnie przy obecności ankietera. Składały się z instrukcji wypełnienia, metryczki oraz pytań, w których do wyboru były różnego rodzaju odpowiedzi: wybór pojedynczy (ankietowani wybierali tylko jedną odpowiedź), wybór wielokrotny ograniczony (spośród wymienionych odpowiedzi respondent wybierał kilka odpowiedzi, które były mu najbliższe) oraz odpowiedzi otwarte (respondent sam wpisywał odpowiedź).

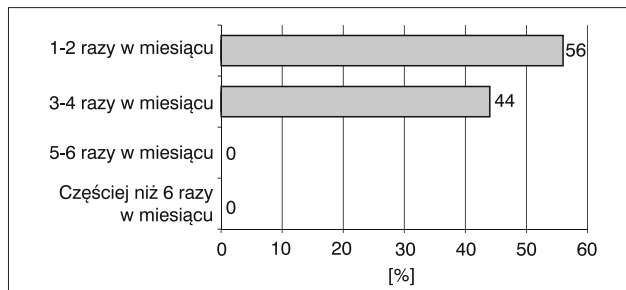
WYNIKI BADAŃ

Korzystanie z zajęć z felinoterapii

Pytanie wykazało, że częstotliwość zajęć wśród badanych nie jest zbyt wysoka. Ponad połowa ankietowanych

zaznaczyła odpowiedź 1-2 razy w miesiącu, pozostałe 44% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź 3-4 razy w miesiącu (ryc. 1).

Wynika to z faktu, że w hospicjum odbywa się terapia przy pomocy kotów wizytujących. Właściciele zwierząt oraz ich podopieczni mają więc wyznaczone terminy wizyt. Mimo jednak dość częstych odwiedzin kotów wizytujących niektórzy pacjenci nie brali udziału w terapii za każdym razem.

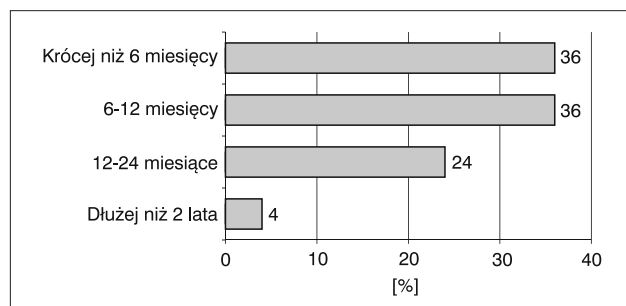

Ryc. 1. Częstotliwość korzystania z zajęć felinoterapii (w ciągu miesiąca). Źródło: opracowanie własne.

Okres, od którego badany uczęszcza na zajęcia

Na pytanie to po 9 ankietowanych (36%) opowiedziało się za czasem do pół roku oraz od 6 miesięcy do roku. 24% ankietowanych korzysta z felinoterapii od roku do dwóch lat. Jedynie jeden ankietowany korzysta z zajęć felinoterapii dłużej niż dwa lata (ryc. 2).

Zróznicowane wyniki wynikają z czasu, od jakiego pacjent przebywa w hospicjum.

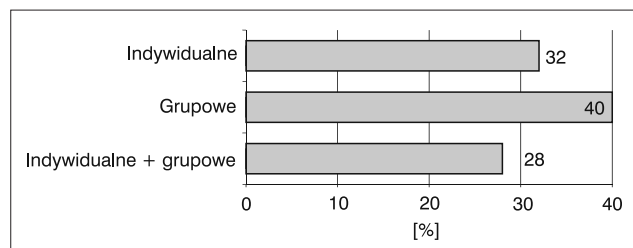
Ryc. 2. Okres, od którego badany uczęszcza na zajęcia. Źródło: opracowanie własne.

Formy prowadzenia zajęć

Pytanie precyzujące sposób udziału w zajęciach z felinoterapii posiadało trzy możliwe odpowiedzi do wyboru: indywidualna, grupowa bądź obie formy jednocześnie. Za pierwszą odpowiedzią opowiedziało się ponad połowa ankietowanych (56%), za odpowiedzią drugą 32% ankietowany, na terapię łączoną uczęszcza jedynie troje pacjentów (ryc. 3).

Wynika to głównie z preferencji oraz chęci samych pacjentów. Pacjenci, którzy nie chcieli brać udziału w

terapii grupowej, przyjmowali kota i jego właściciela indywidualnie. Indywidualną terapię podejmowali również pacjenci, którzy ze względów zdrowotnych nie mogli opuścić łóżka. Pacjenci, którzy byli zadowoleni z terapii, przychodzili na zajęcia grupowe oraz przyjmowali kota również indywidualnie.

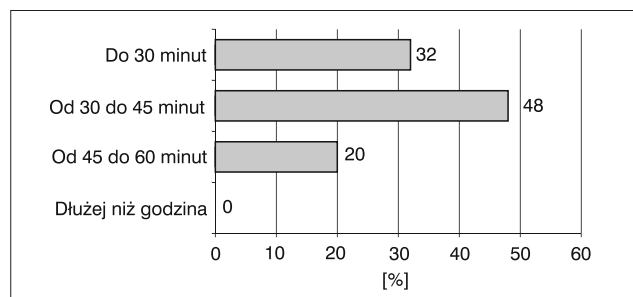

Ryc. 3. Forma prowadzenia zajęć. Źródło: opracowanie własne.

Czas trwania zajęć

Jeżeli chodzi o czas jednorazowego spotkania z kotem, najczęściej, bo aż 48% ankietowanych jednorazowo na zajęciach z felinoterapii spędza od 30 do 45 minut. Spędzanie na zajęciach do 30 minut deklaruje 32% ankietowanych, pięciu pacjentów jednorazowo na terapii spędza około godziny (ryc. 4).

Jest to również wynikiem chęci oraz sił pacjentów. Terapia grupowa w hospicjum trwała 60 minut. Część pacjentów nie była w stanie spędzić tak długiego czasu poza łóżkiem, dlatego też wcześniej opuszczali zajęcia. Terapia indywidualna prowadzona była przez 30 minut.

Ryc. 4. Czas trwania zajęć. Źródło: opracowanie własne.

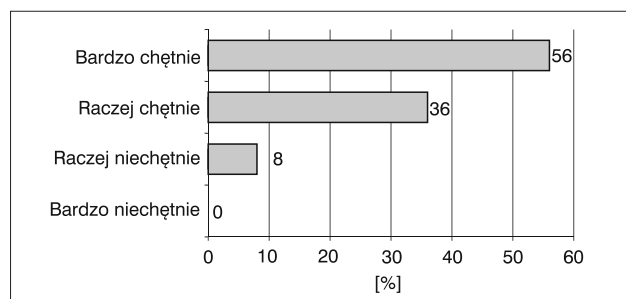
Stosunek pacjentów do zajęć z felinoterapii

Na pytanie to ponad połowa ankietowanych udzieliła odpowiedzi „bardzo chętnie”. 36% ankietowanych na zajęcia z felinoterapii uczęszcza „raczej chętnie”, dla 2 pacjentów uczęszczanie na zajęcia z kotem nie jest zbyt miłym doświadczeniem (ryc. 5).

Oznacza to, że większość pacjentów bardzo lubi towarzystwo kotów, czują się dobrze w ich obecności i widzą rezultaty prowadzonej terapii.

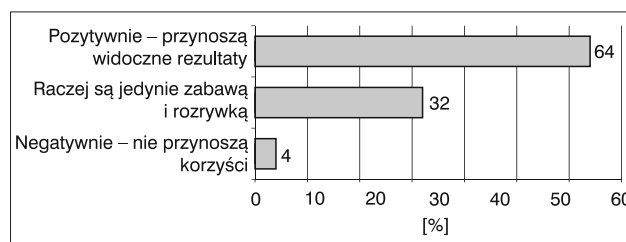
Ocena zajęć z felinoterapii przez pacjentów

Ankietowani oceniali zajęcia z felinoterapii. Najwięcej z nich, bo aż 64% ocenia zajęcia z felinoterapii pozytywnie

Ryc. 5. Stosunek pacjentów do zajęć z felinoterapii. Źródło: opracowanie własne.

i stwierdza, że przynoszą one rezultaty. 32% ankietowanych traktuje je raczej jako zabawę i rozrywkę niż realną terapię. Tylko jeden pacjent ocenia zajęcia z kotem negatywnie i uważa, że nie przynoszą one żadnych korzyści (ryc. 6).

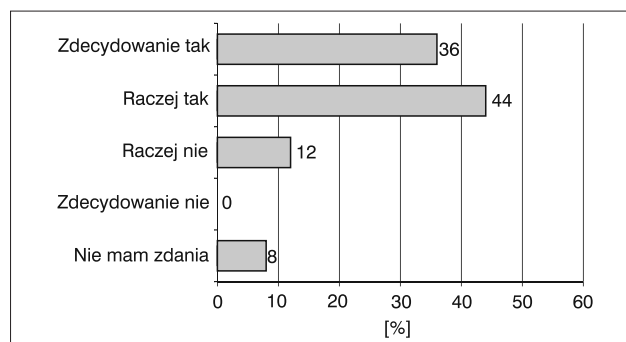

Ryc. 6. Ocena zajęć felinoterapii przez pacjentów. Źródło: opracowanie własne.

Działanie felinoterapii

Badanym zostało postawione pytanie, czy korzystanie z zajęć z felinoterapii działa na nich uspokajająco. Odpowiedzi „raczej tak” udzieliło najwięcej, bo aż 11 ankietowanych. Odpowiedzi „zdecydowanie tak” udzieliło 9 ankietowanych, troje ankietowanych odpowiedziało „raczej nie”. Dwoje ankietowanych nie ma zdania na ten temat (ryc. 7).

Odpowiedzi te potwierdzają terapeutyczne właściwości kota. Głaskanie i przytulanie po jego miękkiej sierści i ciepłym ciele działa uspokajająco. Sprzyja wyciszeniu i relaksacji.

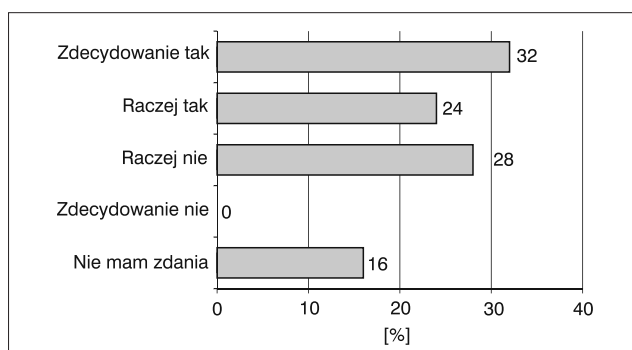

Ryc. 7. Uspokajające działanie felinoterapii. Źródło: opracowanie własne.

Poczucie własnej wartości

Na pytanie o wzrost poczucia własnej wartości dzięki udziałowi w terapii najwięcej ankietowanych (32%) opowiedziało się za zdaniem „zdecydowanie tak”. 6 ankietowanych opowiedziało się za odpowiedzią „raczej tak”, odpowiedź „raczej nie” wybrało 7 ankietowanych. 4 ankietowanych nie ma zdania na ten temat (ryc. 8).

Kot to stworzenie bardzo przywiązujące się do człowieka. Potrafi kochać miłością bezwarunkową. Pacjentowi kot daje możliwość odczucia, że jest mu całkowicie poddany, a zwierzę nie ocenia postępowania człowieka. Dzięki możliwości nawet krótkotrwałej opieki nad zwierzęciem, bawienia się z nim, dawania mu przyjemności oraz samej obecności kota, często jako jedynego przyjaciela, wzrasta poczucie własnej wartości.

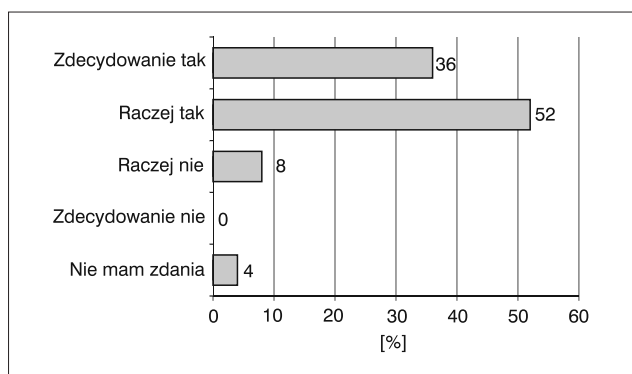

Ryc. 8. Wzrost poczucia własnej wartości dzięki udziałowi w terapii. Źródło: opracowanie własne.

Odczucie zadowolenia po zajęciach

22 ankietowanych deklaruje odczuwanie zadowolenia po zakończeniu zajęć z kotem (9 ankietowanych odpowiedziało „zdecydowanie tak”, 13 „raczej tak”). Pacjenci po zajęciach wydają się szczęśliwi i odprężeni, co może sprzyjać również podniesieniu zadowolenia z życia.

Jedynie 3 pacjentów nie odczuwa zadowolenia po zajęciach (ryc. 9).

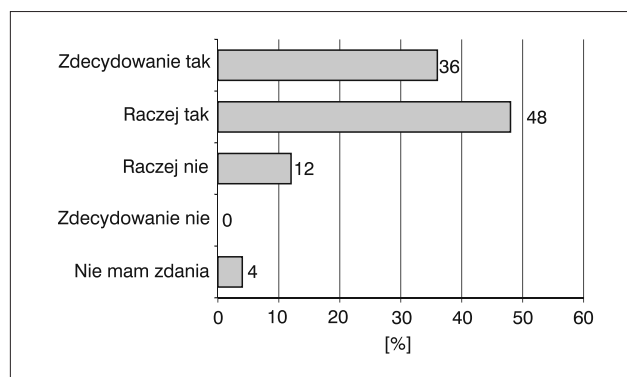

Ryc. 9. Odczucie zadowolenia po zajęciach. Źródło: opracowanie własne.

Samopoczucie a zajęcia z felinoterapii

12 ankietowanych na pytanie odpowiedziało „raczej tak”. Pacjentów, którzy uważają, że zajęcia z kotem zdecydowanie poprawiają ich samopoczucie, jest 9. Jeden pacjent nie ma zdania, natomiast trzech pacjentów nie zaobserwowało u siebie poprawy samopoczucia po zajęciach.

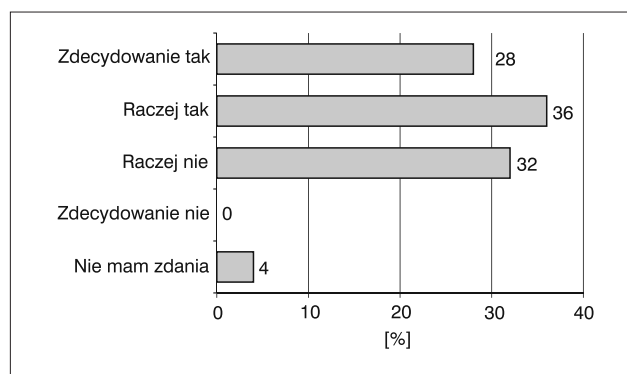
Pytanie to jest powiązane z poprzednimi pytaniami. Odczucie odprężenia, zadowolenia, wzrost własnej wartości i zmniejszenie się poziomu stresu zdecydowanie służą poprawie ogólnego samopoczucia pacjentów (ryc. 10).

Ryc. 10. Polepszenie samopoczucia dzięki udziałowi w zajęciach. Źródło: opracowanie własne.

Motywacja do leczenia

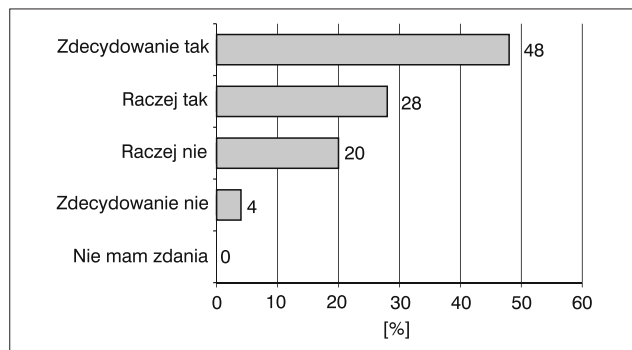
16 pacjentów uważa, że dzięki zajęciom posiadają większą motywację do podejmowania działań w celu poprawy samopoczucia i zdrowia (28% ankietowanych na to pytanie udzieliło odpowiedzi „zdecydowanie tak”, 36% ankietowanych udzieliło odpowiedzi „raczej tak”). Pacjenci, którzy uważają, że zajęcia raczej nie motywują ich do podejmowania działań w celu poprawy samopoczucia, stanowią aż 32%. Jeden pacjent nie ma zdania na ten temat (ryc. 11).

Ryc. 11. Motywacja do dalszego leczenia. Źródło: opracowanie własne.

Więź pomiędzy pacjentem a kotem

Prawie połowa pacjentów (48% ankietowanych) zdecydowanie uważa, że między nimi a zwierzęciem podczas zajęć wytworzyła się więź. Dla 28% ankietowanych ta więź raczej powstała, ale nie są do końca przekonani. 20 badanych twierdzi, że więzi między nimi a kotem raczej nie ma. Zdaniem jednego pacjenta między nim a kotem zdecydowanie żadnej więzi nie ma (ryc. 12).

Ryc. 12. Emocjonalna więź pomiędzy pacjentem a zwierzęciem. Źródło: opracowanie własne.

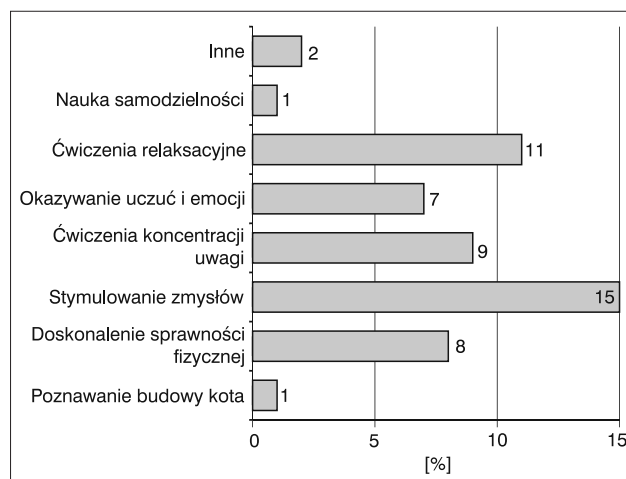
Ćwiczenia pacjenta z kotem

W pytaniu tym możliwe były do wyboru maksymalnie 4 odpowiedzi. Pytanie dotyczyło ćwiczeń prowadzonych z kotem. Z analizy wynika, iż według pacjentów najlepsze rezultaty przynoszą ćwiczenia stymulujące zmysły, które otrzymały aż 15 głosów. Ćwiczenia te polegały m.in. na dotykaniu kota, głaskaniu go, przysłuchiwaniu się dźwiękom, jakie wydaje podczas głaskani itp. 11 odpowiedzi uzyskały ćwiczenia relaksacyjne, czyli głaskanie i zabawa z kotkiem. Ćwiczenia na koncentrację uwagi otrzymały 9 głosów, co oznacza, że również są dla pacjentów ważne. 8 głosów otrzymały ćwiczenia doskonalące sprawność fizyczną (rzucanie kotkowi samodzielnie zrobionych kulek z papieru, ciągnięcie za sobą sznurka, zachęcanie kotka do zabaw itp.). Ćwiczenia na okazywanie emocji zdobyły niewiele mniej, bo 7 głosów. Nauka samodzielności oraz ćwiczenia pozwalające poznać budowę kota według pacjentów nie przynosiły prawie w ogóle żadnych rezultatów (ryc. 13).

Zmiany po zajęciach z felinoterapii?

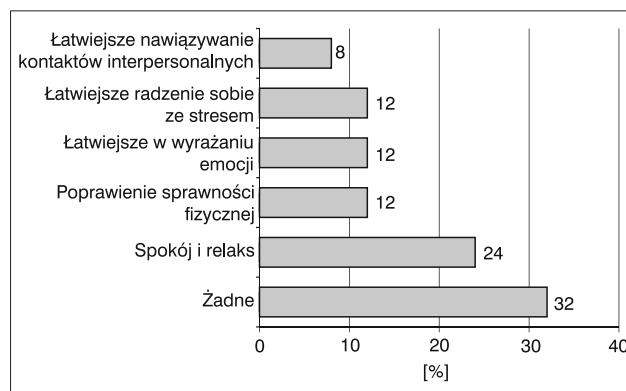
Pytanie to dotyczyło zmian zaobserwowanych u pacjenta przez niego samego po udziale w zajęciach z felinoterapii. Skategoryzowano je w główne grupy, tj.:

1. żadne,
2. spokój i relaks,
3. poprawienie sprawności fizycznej,
4. łatwiejsze wyrażanie emocji,
5. łatwiejsze radzenie sobie ze stresem,
6. łatwiejsze nawiązywanie kontaktu z innymi ludźmi.

Ryc. 13. Ćwiczenia dające najlepsze rezultaty. Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej, bo aż 8 z 25 badanych, nie zaobserwowało u siebie jakichkolwiek zmian po zajęciach z felinoterapii. Jeżeli chodzi o pacjentów odczuwających zmiany, największą ich liczbą (6 osób) deklaruje zaobserwowanie u siebie wyciszenia, uspokojenia i relaksacji. 3 ankietowanych zauważyło u siebie poprawę sprawności fizycznej (np. u jednego badanego była to sprawność dłoni i palców, która wyrobiła się dzięki pielęgnowaniu i pieszczoniu kota). Kolejnych 3 badanych uważa, że felinoterapia zdecydowanie wpłynęła na ich sposób wyrażania emocji – dzięki zajęciom ze zwierzęciem przychodzi im to łatwiej, bez zbędnego bólu. Ostatnia 3-osobowa grupa zaobserwowała u siebie dużą poprawę w zakresie radzenia sobie ze stresem. Pozostałych 2 badanych dzięki felinoterapii w grupie uważa, że łatwiej nawiązuje im się kontakty interpersonalne (ryc. 14).

Ryc. 14. Zmiany zauważone przez pacjentów po udziale w terapii. Źródło: opracowanie własne.

WNIOSKI

1. Felinoterapia doskonale wpływa na stymulację zmysłów, co może przyczynić się do poprawy kondycji psychofizycznej pacjentów onkologicznych.

2. W ocenie pacjentów onkologicznych felinoterapia wpływa pozytywnie na przebieg leczenia i usprawniania.
3. Felinoterapia może wpływać odprężająco i relaksująco.
4. Terapia z kotem może również motywować do podejmowania dalszych działań w celu poprawy swojego zdrowia i samopoczucia.

Piśmiennictwo

1. Sawaryn D: Właściwości konia i mechanizm oddziaływania terapeutycznego. *Fizjoterapia* 2008; 16: 104. 2. Godawa S: O kocie, dziecku i terapeutce, czyli jak wyzwalać ekspresję na sesjach terapeutycznych. *Głos Uczelni. Biuletyn Informacyjny Uniwersytetu Przyrodniczego, Wrocław* 2009; 182: 12-16. 3. Bekasiewicz N: Czy zwierzęta potrafią leczyć? Terapie z udziałem zwierząt wspomagające rehabilitację osób niepełnosprawnych. *Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym PRZYJACIEL, Warszawa* 2008: 140-141.

nadesłano: 01.07.2013
zaakceptowano do druku: 26.08.2013

Adres do korespondencji:
*Daria Sawaryn
Wydział Turystyki i Nauk o Zdrowiu, WSIZ
ul. Krośnieńska 28/2, 35-505 Rzeszów
tel.: +48 534-989-955
e-mail: dsawaryn@wsiz.rzeszow.pl